

АНА МАРКОВИЋ

ДИСКУРЗИВНО, СЕКСУАЛНО И РОДНО НАСИЉЕ У ПРИПОВЕЦИ „СИМЕТРИЈЕ” ЛУИСЕ ВАЛЕНСУЕЛЕ

САЖЕТАК: Овај рад се бави анализом приказа различитих видова насиља у приповеци „Симетрије” Луисе Валенсуеле и покушава да укаже на њихову међусобну повезаност. Прво се даје општи преглед последње аргентинске диктатуре, с посебним нагласком на методе мучења жена у логорима и на специфични ауторитарни дискурс тог периода. Затим се анализира приказ дискурзивног насиља и процеса конструкције ауторитарног дискурса и женског пружања отпора у приповеци. С тим у вези испитује се и симболичка улога сексуалног насиља као средства дехуманизације јунакиња, а затим и једна специфична пракса мучења која експлицитно указује на наметање родних норми и на патријархални карактер репресивне војне државе. Напослетку, анализира се дијалектика хумано-нехумано присутна у приповеци.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: насиље, диктатура, тортура, дехуманизација, женски идентитет, ауторитарни дискурс, односи моћи

Приповедној прози Луисе Валенсуеле (Luisa Valenzuela) неопходно је приступити из аналитичко-интерпретативне визуре која узима у обзир односе моћи – било да је реч о књижевном канону против кога се окреће пишући феминистичке верзије књижевних бајки, самом језику или мање или више директним приказима репресивне друштвено-политичке стварности, где посебно место заузима последња аргентинска диктатура. Сама ауторка у свом есеју „Мали манифест” каже: „Ја бих лично волела да деконструирем дискурс моћи, да га прозрем, да покажем да нам говори

нешто сасвим супротно од онога што наизглед саопштава.”¹ Валенсуела често у својим делима показује како друштвено-политичке силе налазе своје оруђе потчињавања у језику, како је сам језик средство доминације и угњетавања, на начин мање или више очигледан, тако да и сам постаје поприште борбе за аутономију потлаченог субјекта. Приповетка „Симетрије” (1993), укључена у истоимену књигу приповедака, приказујући стравично мучење коме су изложене политичке затворенице у логору од стране диктаторског режима, тематизује процесе конструисања ауторитарног војног дискурса и разобличава његове функције и механизме у склопу једног ширег система контроле над тим женама, који се ослања на брутално сексуално и физичко насиље, али и на наметање родних норми.

Праксе мучења, ауторитарни дискурс и родна нормативизација за време последње аргентинске диктатуре

Када је реч о аргентинској диктатури (1976–1983), којом се бави приповетка „Симетрије”, реторичка перфидност репресивног државног апарата видљива је већ у аутоденоминацији „Процес националне реорганизације” која санитизује и маскира године политичког терора, прогона и репресије, у којима су политички противници војног режима били означавани као „субверзивни”, систематски киднаповани, физички, сексуално и психички мучени у тајним логорима и убијани. Методе мучења биле су не само сурове већ и сложене, у њима су неретко учествовали лекари и психолози, и имале су за циљ не само изазивање физичке патње већ и психичко уништење противника државе. Историчар Едуардо Дуалде (Eduardo Duhalde) на овај начин описује тадашње праксе тортуре политичких заточеника:

Сила се не испољава у чистом и огољеном облику као пуко насиље које производи односе моћи. Она иде даље од тога: моћ производи суптилну мрежу доминације почев од свих ограничења која дезинтегришу личност киднапованог.²

Праксе тортуре имале су, сем тога, перформативна и симболичка обележја, и представљале су неку врсту садистичког наметања друштвених вредности режима и кажњавања због политичке

¹ Луиса Валенсуела, *Ојасне речи*, прев. Ана Марковић, Нови Сад; Зрењанин: Агора 2019, 53.

² Eduardo Luis Duhalde, *El Estado terrorista argentino*, Argos Vergara, Barcelona 1988, 166.

субверзије, а у случају жена и због субверзије родно заснованих друштвених и културних норми. Репресивни апарат државе ослањао се и на специфичну реторику која је указивала на друштвено тело као болесно, на коме држава мора извршити неопходну хируршку интервенцију не би ли му спасла живот.³ Дајан Тејлор (Diane Taylor) анализира војно насиље и терор за време последње аргентинске диктатуре као израз својеврсне социополитичке „наративне логике”, у коме битну улогу игра нормирање маскулинитета и феминитета и одрицање статуса субјекта свим политичким противницима државе.⁴ „Субверзивне” жене, то јест политичке противнице режима, приказиване су у јавном дискурсу као мушкобањасте или пак као промискуитетне, спремне да користе своју сексуалност у сврху политичке манипулације. Својим политичким деловањем оне су излазиле из сфере куће и породице, која „природно” одговара жени. Сексуално злостављање и силовање жена у логорима имало је за циљ да их и симболички „феминизује” и пасивизује, да их претвори у слабе, послушне и инертне жене и казни и понизи због огрешења о родне норме. Сексуално злостављање мушкараца имало је пак за циљ симболичку диференцијацију у односу на подржаваоце режима, тако да су они понижавани због своје наводне недовољне мушкости. Према Дајан Тејлор, оваква сексуална тортура над телима политичких заробљеника одражавала је „војни идеал послушног друштвеног и политичког тела”.⁵ Мучење политичких противника власти није било у служби њихове идеолошке конверзије, али је служило идеолошкој хомогенизацији самих војника и учвршћивању маскулиног идеала код мучитеља. Самом чину тортуре претходили су различити облици социјализације и војних вежби којима се успостављала веза маскулинитета и силе и моћи. Говорећи о односу родних норми и мучења у Латинској Америци шездесетих и седамдесетих година XX века, Џин Франко (Jean Franco) каже:

Војне владе наследиле су дугу традицију у којој је моћ наношења боли узимана као доказ маскулинитета. Ритуали који су повезивали многе мушке групе [...] традиционално су сводили другог на статус пасивне жртве, на тело на коме треба деловати или које треба пенетрирати.⁶

³ Ricardo Piglia, *Crítica y ficción*, Anagrama, Barcelona 2001, 105–106.

⁴ Diane Taylor, *Disappearing Acts: Spectacles of Gender and Nationalism in Argentina's "Dirty War"*, Duke University Press, Durham 1997.

⁵ Исто, 152.

⁶ Jean Franco, "Gender, Death and Resistance: Facing the Ethical Vacuum", у: J. E. Corradi, P. W. Fagen, M. A. Garretón (eds.), *Fear at the Edge: State Terror*

Из свега овога видимо да су физичка и сексуална злостављања политичких затвореника у логорима, а посебно жена, далеко надилазила сврху пуког извлачења корисних информација, те су представљала део једног ширег и свеобухватнијег репресивног система који је кажњавао политичку субверзију пасивизацијом и „феминизацијом” непослушних субјеката, који су стајали насупрот патријархалном идеалу мушкости носитеља моћи. Женскост је била концептуализована и нормирана као субмисивност и пасивност, као неодређена „другост” којој се укидала позиција друштвеног субјекта. Физичко и дускурзивно насиље у том смислу деловали су удружено, при чему се тадашњи диктаторски и патријархални дискурс ослања на начела „која управљају конструкцијом предмета дискурса и, пре свега, доминираних субјеката (жена и субверзивних) као ’Других’ искључених из друштвеног и дискурзивног поља”.⁷

У том контексту, Валенсуелини концепти *йисања йшелом* и *женској йисма*, којима се често бави у својим есејима, добијају и једну јасну политичку димензију, будући да телом говоре и пишу они којима је глас одузет, било у јавном дискурсу, било дословно у логорима и да су жене у диктатури потчињене двострукој маргинализацији и угњетавању, те заузимају специфичну позицију када је реч о побуни против ауторитарних политичких дискурса.

Прикази насиља над женама у „Симетријама”

Приповетка „Симетрије” укршта две временски раздвојене приче које тематизују табуизирану сексуалну привлачност и љубав. Прва је ситуирана у 1947. годину и описује необјашњиву жудњу коју супруга једног пуковника осећа према орангутану у зоолошком врту. Друга се дешава тридесет година касније, за време последње аргентинске диктатуре и описује једног другог пуковника опседнутог затвореницом у логору, коју он лично мучи и злоставља, али развијајући притом извесна осећања према њој, чиме крши кодекс понашања који му намеће његова позиција. Прва симетрија која се намеће између ове две приче јесте наглашена неједнакост између субјекта и објекта жеље, чиме се тема моћи ставља у први план. У оба „љубавна троугла” постоји јасна хијерархија моћи: жена има

and Resistance in Latin America, University of California Press, Berkeley / Los Angeles 1992, 104–118.

⁷ Thérèse Corau, "La 'escena de enunciación' en la obra de Luisa Valenzuela: relaciones polémicas con los discursos dominantes y construcción de una identidad enunciativa antiautoritaria", у: Gwendolyn Díaz et al (eds.), *Texto, contexto y postexto: Aproximaciones a la obra de Luisa Valenzuela*, Instituto Internacional de Literatura Iberoamericana, Pittsburgh 2010, 347.

више моћи него животиња, али мање него супруг, док пуковник испод себе има политичку затвореницу, а над собом надређене у војној хијерархији, и у крајњој инстанци отаџбину о чије се запознати оглушава. Оба лика биће посредно кажњена за своје трансгресије смрћу оних слабијих, својих предмета жеље.

Ове две приче уоквирене су опсесијом извесног Ектора Брава, који покушава да утврди везе међу њима и да им да смисао, те на неки начин делује као истраживач и тумач историјске грађе, до које је дошао незнатим путем и о којој се приповеда с мањом или већом несигурношћу у погледу тачног развоја догађаја. Његова лична повезаност с тим догађајима није јасна, али будући да он у тексту фигурира као фокализатор који их интерпретира, и да поступа као својеврсни приређивач текста који покушава да установи кључну симетрију којом би оправдао своју опсесију, можемо рећи да он одражава извесне књижевно-етичке преокупације саме Луисе Валенсуеле. Његова позиција врло је блиска оној коју ауторка неретко изражава у својим есејима⁸:

Важно је спречити заборав, увиђа сада Ектор Bravo. Важно је сећати се тих зидова који су порушени у чврстој намери да се уклони корпус деликти, да се свету ускрати сећање на ужас, да се допусти да се ужас једног дана роди као нов.⁹

Прича о мучитељу опседнутом својом жртвом део је ширег и врло детаљног приказа различитих облика физичке, сексуалне и психолошке тортуре над женама у логорима тог времена, док прича о жени и орангутану, због своје личније природе и фокуса на индивидуални однос жене према свом предмету жеље, функционише и као филозофска метанарација о трансгресији друштвених норми и о односима између људског и нељудског. Приповетка има сложenu наративну структуру – нарација у трећем лицу се повремено нагло прекида и глас се уступа самим актерима, што води ка непосредном сукобљавању различитих наративних гласова који представљају различите и врло сукобљене перспективе. Прецизније, женски глас и тумачење стварности опирају се дискурзивно-идеолошком насиљу војника у логору, а сам ауторитарни дискурс на тај начин постаје тема приповетке.

⁸ Тако на пример, Валенсуела у есеју „Писање телом” каже, у контексту последње аргентинске диктатуре: „Јер говори свакако морамо, колико год да нам је тешко: мислим да морамо наставити да пишемо о ужасима како се не би изгубило сећање, како се историја не би поновила” (Луиса Валенсуела, *Ојасне речи*, 77).

⁹ Луиса Валенсуела, *Симејрије*, прев. Ана Марковић, Зрењанин; Нови Сад: Агора 2016, 146–147.

Искуство живота у логору преносе у првом лицу анонимни и колективни гласови, који описују методе и доживљај тортуре из угла мучитеља и жртви. Ти смењујући гласови угњетавача и жртви представљају процес конструкције дискурса моћи с једне стране и процес женског пружања отпора доминантном дискурсу мучитеља с друге.

У приповеци се на самом почетку постулира тесна веза између моћи језика, сексуалне доминације над женама и апсолутне моћи репресивне државе: „Реч која може да постане најгора од свих: метак. Баш као реч метак, нешто што продире и остаје унутра. Или уопште не остаје, само пробија. После мене, крах. Пре, пуцањ.”¹⁰ Торура се, дакле, повезује са симболичком и реалном пенетрацијом, до које долази језиком, сексуалним злостављањем и убиствима као кулминацијом процеса. Мучитељи контролишу вербални израз својих жртви на различите начине: оне смеју рећи само оно што се очекује од њих, то јест, одати своје политичке саучеснике, али су им одузета сва вербална идентитетска обележја, почев од самог имена: „Сада када су међу нама, изгубиле су имена и научиле да буду податне када продиремо у њих, пошто смо се побринули да их смекшамо. Дали смо све од себе и оне то знају.”¹¹

Међутим, говор мучитеља прожет је сумњама и аутопропитивањем, при чему је дисрупција дискурзивно-идеолошке хегемоније графички наглашена и заградом:

(али оне јесу војници, оне су више војници него ми. Јесу ли храбрије од нас? Оне знају да ће умрети због својих идеја, а ипак остају верне тим идејама. Ми их само – сласно – убијамо).¹²

Увођење овакве сумње од стране оних који су усвојили ауторитарни дискурс државе осветљава процес наметања и прихватања тог дискурса као и саму његову идеолошки замаскирану инкохеренцију:

Препознати ову интериоризацију других гласова, тај дискурс који продире као метак, има фундаменталну важност. Реч је о томе да треба да научимо да разбирамо различите гласове, да откријемо њихов(е) извор(е) и, што је можда још и важније, да се упитамо како смо их и зашто усвојили [...].¹³

¹⁰ Исто, 140.

¹¹ Исто.

¹² Исто, 142.

¹³ Sharon Magnarelli, "Espejos/espejismos: cuentos de hadas y el poder de los reflejos en Simetrías", у: Luisa Valenzuela, *Escritura y secreto*, Fondo de Cultura Económica, Madrid 2003, 162.

Ова аутозапитаност, такође, илуструје оно што Бахтин назива борбом између *ауторитарне речи* и *унутрашње убедљиве речи*, која је, по њему, од изузетне важности у процесу идеолошког настајања човека.¹⁴ Колективни глас војника удаљава се од туђе, ауторитарне речи репресивне државе како би невољно признао да осећа поштовање према жртвама, али и садистичко задовољство у чину убиства, које се не сме признати наглас: „Чује се примедба: ко је то тихим гласом промрљао реч сласно? Тачан прилог био би славно. Славно, рекао сам. Славно их убијамо, у славу и час отаџбине.”¹⁵ Помињање задовољства функционише као фројдовска омашка, која открива прикривени ужас у оквиру режимског дискурса који уздиже славу, част и отаџбину. Невољно задовољство указује на његову слабост, његову мрачну страну и перверзну и злу природу.

С друге стране, жене се опиру дискурзивној доминацији тако што реформулишу догађаје које описују мучитељи. Глас анонимног колектива жена налази се у непрестаном дијалогу и полемици – мање или више експлицитно – с гласом моћника. Говор жена инкорпорише туђи ауторитарни глас и противречи му, указујући на апсолутну некомпатибилност перспективе мучитеља и жртви: „Изводе нас у шетњу, доносе нам најлепше гадне хаљине, воде нас на најлепша гадна места са сребрним канделабрима да пробамо изврсна јела. Гадости.”¹⁶ Чињеница да жене проговарају бунтовним гласом има посебан значај ако се узме у обзир да мучитељи покушавају да униште осећај личног идентитета код затвореница, чак и на оном базичном нивоу који се конфигурише на основу језика. Према Елен Скерри (Elaine Scarry), тортуре је процес у коме насиље не служи само наношењу бола већ је усмерена ка уништењу гласа и свести мучених. Због тога је изузетно важно да се глас на било који начин врати жртвама:

Како се тортуре састоји од чиновна који наглашавају начин на који бол уништава свет, сопство и глас особе, тако ти други чиновници који им враћају глас постају не само осуда бола већ готово и умањење бола, делимични преокрет у самом процесу тортуре.¹⁷

У том смислу, Валенсуела наглашава хуманост жртви, дајући им глас који им је диктаторски режим насилно одузео.

¹⁴ Михаил Бахтин, *О роману*, прев. Александар Бадњаревић, Београд: Нолит 1989, 104.

¹⁵ Луиса Валенсуела, *Симетрије*, 142.

¹⁶ Исто, 139.

¹⁷ Elaine Scarry, *The Body in Pain: The Making and Unmaking of the World*, Oxford University Press, New York 1985, 50.

Затворенице у „Симетријама”, такође, поричу и реформулишу званични дискурс режима којим се оправдава тортуре у име извлачења информација: „То је нешто демонско знамо како се зове они му не дају право име зову га саслушавање кажу да нам је то казна [...]”.¹⁸ Ова непрестана борба за право на именовање упућује на свест затвореница о моћи речи и представља још једну инстанцу дискурзивног отпора која преводи сувопарни институционални језик на план наднаравног хорора, у складу с невероватним, тешко схватљивим злом које осећају на својој кожи и које се једва може вербално дочарати. Сама Валенсуела говори о искуству мучитеља као некој врсти метафизичког искуства у једном свом есеју:

Када мучитељ кажњава и пенетрира тело другог, када уништава тело другог, можемо претпоставити да тражи да научи нешто о самом себи, да тражи одговор не толико на практична питања колико на она друга, неизговорива, за која не постоје речи и с којима нас само тело може повезати. А тело не говори, не изражава се, те се стога потрага окреће болу. Врховном болу до последње капи који мучитељ наноси другоме можда осећајући, током безвременог времена мучења, како је успео да се наруга неумољивим законима живота и смрти.¹⁹

У „Симетријама” међутим, мучитељи су приказани у баналнијем светлу, а затворенице су те које се суочавају с немогућношћу да поставе *демонски* хорор мучења у оквиру разумљивог људског искуства.

Када је реч о сексуалној тортуре, војници говоре о томе како се служе средствима за мучење која доживљавају као продужетак своје мушкости и којима пенетрирају жене: „Набијамо им ствари много страшније од наших зато што су те ствари, такође, продужетак нас самих и зато што су оне наше. Те жене.”²⁰ Сексуално злостављање у приповеци има експлицитно симболички карактер, тако да је јасна његова функција у успостављању родне хијерархије у којој је женски идентитет инфериоран и подређен владајућем војно-маскулином поретку. Инсистирање на пенетрацији одговара идеји о насилном нормирању полне разлике као симболичке разлике између активности и пасивности на коју указује Дајан Тејлор:

¹⁸ Луиса Валенсуела, *Симетрије*, 143.

¹⁹ Луиса Валенсуела, *Ојасне речи*, 191.

²⁰ Луиса Валенсуела, *Симетрије*, 141.

Чин пенетрације у тортуре рекреирао је, дакле, тренутак радикалне диференцијације између мушкарца и жене и између самих мушкараца.

Стога, то није била само диференцијација утемељена на биолошкој чињеничности полних органа већ, радије, прерасподела друштвеног и политичког „тела” на активне (мушке) и пасивне (женске/феминизирани) позиције које имају више везе с поделом на нас и њих, него с биолошким полним разликама.²¹

Пенетрирано тело је послушно, пасивно и потчињено, што су својства која патријархална норма намеће женама. Насилна пенетрација је описана као средство стицања потпуне власти над женом, која није само сексуални објекат већ деперсонализовано биће без своје воље. Ту је реч и о наметању једног симболичког поретка који асоцира мушкост с културним вредностима, како их дефинише патријархат, а фалус (и његове супституције) постају лакановски означитељ. Силовање је пропраћено контролом погледа – затворенице носе капуљачу преко главе – и говора: „Оне скиче ако им је уопште остао танани гласић.”²²

Родна нормативизација као битна компонента мучења затвореница приказана је на огољенији начин описом једне врло необичне праксе која симулира грађански хедонизам и романтику – извођења затвореница у ресторан од стране мучитеља, чиме они стичу још већи осећај моћи од оног који им даје физичко и сексуално насиље. Жене су при томе савршено свесне да контрола њиховог изгледа представља још један напад на њихов идентитет: „Све фризиране и нашминкане и маникиране и измењене, без и најмање могућности да будемо оно што јесмо.”²³ Садистичка импозиција родних норми не завршава се, дакле, на сексуалном насиљу, она се обавља и присилном, родно кодираном естетизацијом која експлицитно наглашава женску слабост, понижење и физичку патњу: хаљине су неудобне и дизајниране тако да откривају ожиљке на телу жена. Упражњавање моћи у овој инстанци недвосмислено упућује на конструисање једног специфично женског идентитета, а приказ ове праксе доприноси конципирању војне диктатуре као дубоко патријархалног режима, будући да је објективизација женског тела и изгледа свеprisутна и у наизглед слободним друштвима.

Следећи Фукоов теоријски модел, феминистичка теоретичарка Сандра Ли Бартки (Sandra Lee Bartky) пише о дисциплинарној

²¹ Diane Taylor, *Disappearing Acts: Spectacles of Gender and Nationalism in Argentina's "Dirty War"*, Duke University Press, Durham 1997, 97.

²² Луиса Валенсуела, *Симетрије*, 141.

²³ Исто.

контроли женског тела, од покрета и држања, прескрипција у погледу идеалне величине и облика, до украшавања, која служи томе да се конструише један не само другачији, већ и инфериорни субјекат:

Дисциплинарне праксе које сам описала део су процеса преко којег се конструише идеално тело женскости – а тиме и женско тело-субјекат; на тај начин оне производе „увежбано и потчињено тело”, то јест тело у које је уписан инфериорни статус.²⁴

Она, такође, указује на дифузни, ванинституционални карактер дисциплинарне моћи која намеће норме феминитета, што доводи до тога да се феминитет доживљава као спонтано произведен и ненаметнут:

Одсуство формалне институционалне структуре и ауторитета којима је поверена моћ да поступају по институционалним директивама ствара утисак да је производња феминитета или потпуно добровољна или природна.²⁵

Насупрот томе, процес производње феминитета у условима војне репресије јасно се показује као неприродан и насилан. Преузимање и примена стандардних родно нормативних образаца као део праксе тортуре указују не само на патријархална својства војне репресије, већ посредно и на дисциплинарни карактер свакодневних и готово неприметних патријархалних пракси и на односе моћи на којима оне почивају. Практике тортуре на тај начин бивају представљене као продужетак и пренаглашавање оних друштвених техника којима се уобичајено нормира женски идентитет, чиме се истиче и мањак слободе жена уопште у патријархалном друштву, изван директне репресије.

Свеприсутни мотив у приповеци је и дехуманизација и у том кључу могу се тумачити и паралелизми између две приче о недозвољеној жељи. Затворени орангутан налази се у ситуацији која има извесне сличности са ситуацијом затворенице тридесет година касније, чиме се подцртава нехуманост поступања са женама у логору. Војници учествују у непрестаној дехуманизацији затвореница, а ипак себе представљају као хумане: „Не може се рећи да нисмо човечни, а тако је мало жена које су нам захвалне.”²⁶ Томе

²⁴ Sandra Lee Bartky (1993): "Foucault, Femininity and The Modernization of Patriarchal Power", у: Irene Diamond у Lee Quilby (eds.), *Feminism & Foucault: reflections on resistance*, Boston: Northeastern University Press, Boston 1993, 100.

²⁵ Исто, 103.

²⁶ Луиса Валенсуела, *Симејрије*, 139.

се опет супротставља колективни глас жена: „Нису ни најмање човечни, још мање човекољубиви.”²⁷ На другим местима у приповеди, војници, међутим, говоре о жртвама с неприкривеном мржњом: „Нека не умру на ногама као војници, нека одапну с трбухом нагоре, као бубашвабе [...]”²⁸ Такво поступање представљено је као симултана дехуманизација починалаца ових стравичних злочина, који нису кадри да осете никакву људску емоцију. Поређење жена са животињама има важну функцију за саме говорнике, будући да им обезбеђује морално оправдање за испољену суровост.

У том контексту, пуковник који развија опсесивни однос према својој жртви представља субверзију поретка који регулише хијерархијске односе. Он излаже исте сумње у погледу своје идеолошке позиције и хегемонијског патриотског дискурса, као и анонимни колективни мушки глас:

[...] најзад могу да се препустим једној жени могу да заборавим на опрезност да скинем еполете могу
јер ова жена је већи јунак него сви ми заједно
јер ова жена је убила зато што се борила за идеју а ми убијамо
зато што нам се може, зато што нам тако кажу.²⁹

Штавише, заточена жена за њега постаје могућност слободе. У име те наводне љубави, он одбацује обележја свог друштвеног положаја, али није спреман да ту исту слободу покуша да омогући предмету своје жеље.

Пуковник своју жртву не злоставља само сексуално већ је и понижава тако што јој поклања хаљине и накит који наводно треба да искажу његову пажњу и наклоност:

Мери јој врат сопственим рукама, помало га стежући, а затим иде у *Анијонијаци* да наручи један превише тесан, прескупи ланчић. Дарује јој га као доказ љубави и тера је да га носи, а ланчић помало личи на псећу огрлицу, с карикама од плавог злата, по коме је драгуљарница позната. Могао би да води ту жену свуда по свету уз помоћ танког каиша од змијске коже, као на повоцу, али није то оно чему тежи. Он намерава да га она прати својом вољом, да га она заволи.³⁰

Као и остали мучитељи, он удружује стереотипно, родно кодирано удварање са отвореним садизмом, те његов поклон поста-

²⁷ Исто.

²⁸ Исто, 142.

²⁹ Исто, 144.

³⁰ Исто, 146.

је још једно средство доминације. Његова жртва је, као и друге жене у логору, врло свесна тога: „[...] Сваки дан је све лепше зачешљана, дотерана. А то је сваки дан све више удаљава од ње саме.”³¹ Он је пак несвестан противречности своје позиције и покушава да учврсти своју контролу над њом упркос томе што изражава жељу да га она воли слободно. У томе следи општеприхваћену логику војника у логору: када буду враћене у своје псеудоприродно стање слабости и пасивности, жене ће наводно без отпора прихватити реалну и симболичку пенетрацију. Стога пуковник очекује да ће жена својевољно одговорити на његову жудњу, чак и након физичког и психолошког злостављања. За њега је, упркос сновима о узвраћеним осећањима, љубав исто што и поседовање: „Једино тражи нови изговор да би могао још мало да продре у њу све док не успе да је сасвим поседује. Он је воли.”³² Иако, дакле, одбацује норму војног и грађанског поретка коме припада, па чак машта и о томе да представи своју замишљену љубавницу супрузи, протагониста остаје неспособан за љубав и потпуно неосетљив за женину патњу, тако да не доживљава никакву суштинску трансформацију нити осваја било какву слободу за себе.

Временски скокови између две приче готово увек се одвијају алудирањем на чињеницу да је жртва тортуре мање слободна од затвореног орангутана. Мајмун се хуманизује посредством женине жеље, чиме се додатно наглашава дехуманизација жене у логору. Док се пуковник у логору односи садистички према затвореници, супруга другог пуковника, тридесет година раније, о орангутану само машта и посматра га, не наносећи му никакво зло. Обоје, међутим, својом жељом угрожавају војни и маскулини поредак који управља њиховим животима, због чега ће бити кажњени смрћу својих предмета жеље. Гротескни карактер приче о орангутану даје црнохуморну ноту трагичној причи о смрти мучене жене и приказује војни поредак не само као бруталан већ и апсурдан и глуп. Описујући смрт затворенице, Валенсуела пародира пропагандни реторички стил режима којим се прописује и слави оданост отаџбини, убацујући у пародирани говор и експлицитну референцу на власнички однос над женом, која га удаљава од уобичајене високопарности и указује на реалне односе које пропагандна реторика покушава да сублимира:

Заробљеница о којој се стара опасно подрива поредак, а часни мушкарци не смеју да се петљају с непријатељским елементима у

³¹ Исто.

³² Исто, 147.

отаџбини. [...] Јер пуковник у служби нације не сме да даје предност једној жени и то ни мање ни више него над војском, па макар била реч о жени у власништву војске.³³

Војници, опседнути одбраном части, не делују само као насилници већ и као комично неразумни у одбрани једног маскулиног кодекса који им налаже да убију оне најслабије.

У приповеци „Симетрије” приказана је испреплетеност сексуалног и дискурзивног насиља над женама с наметањем родних норми, а у сврху потпуне дехуманизације политичких затвореница за време последње аргентинске диктатуре. Валенсуела показује како насилна родна нормативизација у овом контексту заправо води ка негирању женског субјективитета, ка свођењу ових жена на статус *животиња* за које нема могућег искупљења нити икаквог места у патријархално-војном режиму, чиме се симболички и дискурзивно ствара оправдање за почињене злочине. На то ауторка одговара дајући наглашено полемички глас женским ликовима, у име отпора и сећања на те злокобне године аргентинске историје.

Др Ана Марковић
Универзитет у Барселони
anaamarkovic@gmail.com

³³ Исто, 149.